

Solidarnost ter viri podpore in pomoči med pandemijo covid-19

NEŽA VODOPIVEC

Sem imela primer zelo dobre kolegice, ki je zbolela za covidom, in sem se trudila, da sem jo preverjala, kako je. K sreči ne živi sama, ampak s partnerjem, ampak smo bili njeni prijatelji na voljo, če bi kaj potrebovala, recimo od zdravnika, kakšna zdravila, ali hrano, saj je tudi njen partner moral biti v karanteni. Smo ji rekli, naj pokliče, pove, bomo že zrihtali in stvari pred vrati pustili, da bi obdržali razdaljo in se sami ne bi izpostavljali. Se mi zdi pomembno, da ravno v takih primerih ljudje skupaj stopimo in pomagamo, kolikor se le da. (LJ-JG-R03)

Kaj se zgodi, ko se vsakdanje življenje ustavi? Kaj ostane, ko javno življenje ugasne? Ko so fizični stiki morda nevarni, ko se dostopne informacije spreminjajo in ko nihče ni prepričan, kaj nas čaka jutri? Kako se skupnost odzove, ko je večina državnih in nevladnih institucij zaradi ukrepov, namenjenih obvladovanju pandemije, za dlje časa zaprtih ali je njihovo delovanje zelo okrnjeno?

Kot bom poskušala pokazati v tem poglavju, so v času pandemije postali zelo pomembni različni viri podpore in pomoči, predvsem družinske in medsosedske vezi. Socialne mreže, ki so jih imeli posamezniki že v času pred pandemijo covid-19, so se pokazale kot ključni viri podpore, tako za njihovo vsakdanje preživetje kot tudi za odpornost. Avtorja Göran Dahlgren in Margaret Whitehead (1991), ki opisujeta socialne determinante zdravja, razumeta krepitev družbene in skupnostne podpore posameznikom in družinam kot osredotočenost na to, da se ljudje povežejo, medsebojno podpirajo in s tem krepijo zaščito pred nevarnostmi za zdravje (1991: 12). Raziskovalca posebno pozornost namenjata krepitevi tovrstne podpore, saj imajo družine, sorodniki, prijatelji, prostovoljske organizacije in skupnosti večjo moč in zmožnosti od posameznikov. Že dolgo je jasno, da imata socialna izključenost in izolacija škodljiv vpliv na zdravje, razvejane socialne mreže pa, ravno nasprotno, izrazito pozitiven vpliv.

Kot bomo videli v nadaljevanju, pa gradivo terenske raziskave, ki je v Sloveniji potekala v okviru projekta *Sonar-Global*, kaže, da skrb za zdravje ni bila niti edina niti najpomembnejša potreba večine sogovornikov med pandemijo. Vprašanja ekonomskega preživetja, varnosti in ohranjanja »normalnosti« v času ukrepov, ki so omejili gibanje in večino medčloveških stikov, so se prav tako pokazala kot ključna. V poglavju bom poskusila pokazati, kaj so sogovorniki in sogovornice v obdobju pandemije razumele kot viri podpore in pomoči, pri čemer bom pozorna tako na materialno kot nematerialno ter tako na institucionalno kot neinstitucionalno podporo.

V Sloveniji so se predhodne, bolj kvantitativno orientirane raziskave podpore in pomoči, ki je na voljo posamezniku (Kogovšek idr. 2003; Cugmas idr. 2021), osredotočale na tako imenovana egocentrična socialna omrežja oziroma na omrežja socialne opore. Pri tem pristopu so v ospredju posameznik oziroma enota – ego – in njegove relacije z drugimi enotami – alterji (Kogovšek in Ferligoj 2003: 129–131). Poudarek je na posamezniku v odnosu do njegovih individualnih povezav in potreb. Za razumevanje vzpostavljanja in ohranjanja mrež, ki so ponujale podporo in pomoč vanje vpetim posameznikom med pandemijo covid-19, sem si namesto osebnega omrežja socialne opore za izhodišče izbrala vire podpore in pomoči. Pri identificiranju virov podpore in pomoči, ki so se v času pandemije pojavljali, utrdili ali izginiti, tako ni bil v ospredju le posameznik s svojo osebno socialno mrežo, temveč skupnost ter izvor podpore in pomoči v skupnosti. Dodaten razlog za izbiro tovrstnega zornega kota je vseobsegajoča narava pandemije – praktično nihče se njenim posledicam ni mogel popolnoma izogniti. Podporo ali pomoč, povezano s posledicami pandemije, je na

neki točki ponujala ali potrebovala večina sodelujočih v raziskavi. Prav tako je podpora delovala v več različnih smereh, ne le kot izmenjava med posameznimi osebami.

Pričujoči tekst bom pričela s krajšo metodološko razlago. Nato se bom posvetila podpori in pomoči, ki so jo sogovornikom ponujali družina in najbližji. Nadaljevala bom z analizo medsosedske podpore in pomoči, ki so jo sodelujoči v etnografski raziskavi prepoznali v lokalni skupnosti. Zaključila bom s podporo, ki so jo sogovorniki prepoznali v tistih institucijah, ki so vsaj v okrnjeni obliki delovale.

O virih podpore in pomoči smo sogovornike spraševali na več mestih vprašalnika, ki je vodil naš polstrukturirani intervju. Glede na njihove odgovore smo nato običajno nadaljevali s podvprašanji, ki so še bolj natančno razkrila različne vire podpore in pomoči:

- Ali tam, kjer živite, obstajajo organizacije, skupine ali posamezniki, ki ljudem pomagajo, da zdravo živijo? (S podvprašanji: Katere/kdo? Lahko podate kakšen primer?; Ali ste bili v stiku s katero od njih?; Kakšna je bila vaša izkušnja? Ste imeli kakšno posebej dobro/slabo izkušnjo?; Ali ste še v stiku z njim(i)? Zakaj da/ne?)
- Katere druge organizacije ali skupine, ki pomagajo ljudem, da zdravo živijo in ostanejo zdravi, poznate? (S podvprašanji: Ali bi se vključili v te organizacije? Zakaj (ne)?; Poznate še koga, ki bi jim te organizacije/skupine lahko koristile? Zakaj?)
- Poznate kakšne javne službe ali druge organizacije, ki pomagajo ljudem z nalezljivimi boleznimi / boleznijo covid-19? (S podvprašanji: Ali katere delujejo v vaši bližini? Kaj pa kakšna skupina ali posameznik?; [Če DA] Lahko podate kakšen primer? Uporabljate njihove storitve / koristite njihovo pomoč? Zakaj (ne)?; Kaj menite o teh skupinah/organizacijah/posameznikih? Poznate koga, ki uporablja njihove storitve?; Ali bi komu lahko koristile te storitve / takšna pomoč?)
- Ali vaša družina, prijatelji oziroma vaša socialna mreža na neki način podpirajo vaše zdravje? (S podvprašanjem: [Če DA] Zakaj in kako?)

Po virih podpore in pomoči smo spraševali tudi posredno, v kontekstu pogovora o lokalni skupnosti in/ali drugih skupinah, ki jim sogovornik pripada. Beležili smo tako posameznikovo vpetost v skupnost ter posledično vire podpore in pomoči, ki mu jih skupnost lahko ponudi, kot tudi odgovore v zvezi z drugimi osebami v skupnosti:

- Ali se počutite kot del skupnosti?
- Se kdaj počutite izolirani ali osamljeni?

- Ali si tam, kjer živite, ljudje pomagajo, ko je potrebno? (S podvprašanji: [Če DA] Lahko podate kakšen primer? Komu je ta pomoč najbolj potrebna? Ali sodelujete tudi vi? Zakaj?; [Če NE] Bi vas lahko kaj spodbudilo k sodelovanju?)
- Ali tam, kjer živite, obstaja (kakšna posebna) tradicija, ki spodbuja medsosedsko pomoč? (S podvprašanji: [Če DA] Lahko podate kakšen primer? Je za vas osebno pomembno, da vi pomagateg drugim v skupnosti? Kaj menite, da so pozitivne strani pomoči v skupnosti?; [Če NE] Zakaj ne?)
- Razen medsosedske pomoči – ali imate kakšne druge tradicije ali navade, ki povezujejo ljudi?
- Ali v vaši skupnosti / soseski] obstajajo ljudje, ki ponujajo različne oblike oskrbe?

Nazadnje pa velja omeniti, da smo v raziskavi namenili pozornost tudi zaupanju, ki se je izkazalo za zelo povezano s temo virov pomoči in podpore, pri čemer smo spraševali dvoje: Komu zaupate?; Komu v trenutni situaciji najbolj zaupate, ko potrebujete nasvet glede zdravja?

Transkripcije polstrukturiranih intervjujev raziskovalke kodirale. V analizo tega poglavja sem vključila odgovore pod kodo Viri podpore (pri vzdrževanju zdravja in drugo) ter podkodami Družina in prijatelji; Pomoč v skupnosti (neformalna); Pomoč NVO; Pomoč prostovoljcev (bolj formalizirana); Institucionalni viri podpore; Novi viri podpore med epidemijo – družina, skupnost, NVO in drugo; Novi viri podpore med epidemijo – institucionalni. Znotraj teh podkod sem analizirala 548 citatov sogovornikov in sogovornic.

DRUŽINA, SORODNIKI IN PRIJATELJI KOT VIR PODPORE IN POMOČI

Predhodne raziskave na Slovenskem (glej Kogovšek idr. 2003), pa tudi raziskava socialne opore slovenskih starostnikov med prvim valom epidemije (Cugmas idr. 2021) nakazujejo, da osebe v primeru zdravstvenih, materialnih, finančnih ali čustvenih težav praviloma najprej poiščejo pomoč in oporo pri sorodnikih. Brezposelna mlada sogovornica je v času pandemije rodila in je prvo obdobje po porodu preživela s partnerjem in otrokom v fizični izolaciji. Poudarila je močno oporo, ki ji jo je v tem obdobju ponujala razširjena družina ne le z materialno pomočjo, temveč tudi zavedanjem, da je bližnjim mar zanjo:

Vem, da recimo, ko sem jaz rodila, pa ko sem domov prišla, se mi zdi, da je sorodstvo tu ful pomembno. [Tast in tašča] sta ful nosila hrane nama. Isto, ko je [partnerjeva] sestra zbolela, vsak dan sta ji pred vrata prinesla sveže pečen kruh. A veš, z eno ljubeznijo sta poskrbela, in če imaš take sorodnike, pol mislim, da zgušaš ta cajt brez problema, če pa noben ne ve za tvojo stisko, je pa kar huda, no. (LJ-LK-R01)

Druga sogovornica, študentka in kronična bolnica, ki je zaradi pandemije izgubila vir dohodka, se je bila primorana preseliti nazaj k staršem. Starši so ji v tem času ponujali največjo finančno oporo:

Finančno pa, če mi ne morejo familija pa prijatelji pomagat, pa tud pač ne vem, kam bi se obrnila, iskreno, ampak če ne bi imela družine, ki je zmožna me preskrbet, pol bi bla v dreku dobesedno, tak da ja, hvala bogu, da imam družino, ker pri mojih letih ne bi več rabili skrbet za mene. Da imam streho nad glavo pa brano. (LJ-LK-R03)

Poleg družine so vir podpore in pomoči za nekatere sogovornike predstavljali prijatelji in sostanovalci. Sogovornica zdravnica med bližnje vključuje zaupne prijatelje:

Ja pač družina pa najbližji te prijatelji. Ne vsi prijatelji, ampak to pač ta krog, ki se v bistvu največ z njimi pogovarjaš o teh stvarih. To v bistvu, mislim, bi bila tista prva bojna linija, kamor bi šla iskat nekaj oziroma ki bi se pogovarjala o takih stvarih. (LJ-JK-R13)

Tudi za drugi sogovornici, ki živita ločeno od svoje družine, so prijatelji, ki so bili obenem sostanovalci, predstavljali pomemben vir podpore in pomoči. Prva, mlada aktivistka v 20. letih,¹ ki ima družino v drugem mestu, je prepričana, da bi zanjo v primeru bolezni poskrbeli sostanovalki, študentka iz tujine pa je svoji prijateljici in sostanovalki, prav tako tujki, pomagala finančno:

Pomagala sem ji, ko se je začela korona, jaz sem ji hotela, ko sem dobila tisto stipendijo [...], ona je izgubila službo zaradi korone. In jaz sem ji hotela dat vsaj dvesto evrov, da ima od nečesa za živeti, dala sem ji, ko sem šla v Srbijo, svojo verižico od belega zlata, rekla sem ji, če bo res kriza, ki sem jo dobila za 18. rojstni dan od družine, če bo res kriza, prodaj zlato, to je vsaj nekaj. (LJ-NV-R38)

---

1 Gre za sogovornico s kodo LJ-NV-R21.

Številni sogovorniki in sogovornice so se pri iskanju pomoči obračale na prijatelje, znance in druga neformalna omrežja oziroma na širšo socialno mrežo, ki ni bila vezana (le) na sorodstvene vezi. Medsosedska pomoč se je v raziskavi pokazala kot pomemben vir podpore in pomoči v obeh raziskovanih okoljih, Ljubljani in Pomurju. Več sogovornikov iz Pomurja je omenjalo medsosedsko pomoč, ki je obstajala že pred pandemijo, pri čemer so izpostavljali pomoč pri fizičnih opravilih,² nakupe in opravke za starejše in obnemogle,³ izmenjavo dobrin (sadik, živil) ter ponujanje prevoza sosedom.⁴ Več sogovornikov je izpostavilo občutek varnosti in medsebojne povezanosti, ki izhaja iz delujoče mreže medsosedske pomoči.⁵ Istospolno usmerjenemu sogovorniku je skupnost predstavljala močan vir podpore ob smrti partnerja:

Pred dvema pa pol, skoro tremi leti ..., kda je pač partner mrou, meni so dejansko vsi pomagali, nobenega je nej trbelo prositi. Ja to je to, kar ti potem v teh trenutkih nekaj pomeni, pomaga, in to je to. In še zdaj čutiš to, »si vredi«, »nucaš kaj«. To je to, kar dela skupnost skupnost oziroma kar je meni tu fajn. (MS-AK-R67)

Tudi mlajša sogovornica s cerebralno paralizo je izrazila zaupanje v svojo skupnost: »Če je treba, stopimo skupaj« (MS-AK-R12).⁶ Za pogodbenega delavca iz Pomurja je močna medsosedska mreža pomoči tudi vir ponosa: »Ja, vedno [si pomagamo]. To je ostalo ... Država lahko to z nekimi odloki prepove pa ne vem kaj, ampak tega ne more izkoreniniti, ni šans.« (MS-AK-R02) Opaža tudi, da se je ta vidik medsosedskih odnosov med pandemijo še okreplil.

Pri medsosedski pomoči kot viru podpore in pomoči se kaže pomen socialne oziroma solidarnostne mreže, pri čemer sogovorniki opažajo njeno spreminjanje skozi čas. Tako se zdravstveni delavec v intervjuju z nostalgijo spominja preteklih časov, ko je bilo več medsosedske pomoči zaradi načina življenja, ki je zahteval več fizičnega dela:

Še nekako ostaja tista solidarnost ali kako bi rekel, ko eden drugemu krijemo hrbet ali pazimo drug na drugega. Mogoče na dvorišče pogledaš, če

-
- 2** To omenjajo sogovorniki s kodo MS-AK-R24, MS-AK-R02 in MS-AK-R31.
3 To omenja sogovornik s kodo MS-AK-R21.
4 To omenja sogovornik s kodo MS-AK-R06.
5 Izpostavljajo sogovorniki MS-AK-R49, MS-AK-R60 in MS-TKL-R01.
6 »Da trbej te stoupimo [sküip].« (MS-AK-R12)

je pri sosedu vse v redu, če niso doma, mislim take malenkosti še, ampak izginja tisto pristno, bi rekel, tista prava fizična pomoč. (MS-AK-R05)⁷

Eden od sogovornikov (MS-AK-R56), ki skrbi za nepokretno mater, meni, da so te spremembe posledica pomanjkanja časa. Ko je večina lokalnega prebivalstva kmetovala, so »*drug drugega bolj potrebovali*«. ⁸ Podobno meni mlajši prekarni delavec: »*Čedalje manj. Nekoč je bilo precej bolje, ko sem recimo bil še majhen. Sosedje so sosedom pomagali recimo zidati ali kar koli je bilo treba, je sosed kar sam prišel vprašat, če lahko kaj pomaga. Zdaj pa bolj malo. [...] Ljudje postajajo vedno večji egoisti.*« (MS-AK-R19)⁹

Kot ugotavljajo sogovorniki, v urbanem okolju medsosedske pomoči ni v tolikšni meri: »*Ne. Vseeno živim v mestu, v bloku, kjer človeku rečeš dober dan in nasvidenje, včasih pa niti tega ne. To je žal bolj ta mestna mentaliteta. Če pa bi bila v svojem rojstnem kraju, v Krškem, pri starših, kjer pa [pozdraviš] vsakega drugega.*« (LJ-JG-R03) Drugi pa opažajo, da je vseeno mestoma prisotna. Vdova iz Ljubljane opisuje močno mrežo medsosedske pomoči v skupini blokov, ki se je oblikovala na ploščadi med ostarelimi prebivalci, ki spadajo v prvo generacijo naseljencev novogradnje. V oporo so si bili že dalj časa pred pandemijo, med njo pa se je pri marsikaterem ta pokazala za ključno. Poleg hčerke so sogovornici pomagale prebroditi prebolevanje boleznih covid-19 sosedu. Kot pogosto pomoč tudi zunaj obdobja omejitve javnega življenja sogovornica omenja nakupe in opravke, ki jih starejše sosedu težje zmorejo.

Parkrat je pa bila še tukaj prijateljica, na sosednji ploščadi, in sem rekla, »rabim žemlje, rabim banane, sadje, limone, pomaranče«, tega sem enormno pojedla, no, in mi je ona vsak drug dan pripeljala z vozičkom, naložila, na koncu mi je dala vse račune, smo sešteli in sem poravnala. Tako da sicer v bloku niti ne, ker v tem bloku, mislim, da nas je pet, šest še tistih »staroselcev«, ker ta blok je bil zgrajen leta 1973 in nas je še pet družin, ki smo še od takrat. [...] Pa sosedu, se tudi poznamo 100 let, ona je tudi rekla, 'če kej rabiš, povej', no, pol je pa še ona dobila [bolezni covid-19], pa tudi hčerka ... V glavnem, meni je prijateljica [pomagala] tukaj s ploščadi – njej je tudi pred enim letom mož umrl, tako da ni imela tolik velikega dela ... (LJ-NV-R43)

---

7 »Še nekaj ostaja tista solidarnost al ka bi pravo, ka en drugome, bi pravo, krijemo hrbet ali ka pazimo en drugome mogoče dvorišča, ka bi pravo, ka pogledneš, či je pri souside vse vredí, či so nej doma, tou pa mislen, ka še ja, pa bi pravo takše malenkosti še obstaja tou, ampak izginja pa tisto pristno, bi pravo tude, pravim tista pomouč, tista fizična praven.« (MS-AK-R05)

8 »Tan so eden drugoga bistveno bole nucali.« (MS-AK-R56)

9 »Čiduže menje. Nekda je dosta bole bilo, kda san še mali buo, recimo. Te so sosidje sosidon pomagali, kda so zidali, pa ka koli je trbelo, je sosid prišo pitat direkt, če lejko kaj pomaga. Zaj pa fejst malo. [...] Lidje postajajo čiduže večji egoisti.« (MS-AK-R19)

Po sociologinji Poloni Dremelj (2003), ki je raziskovala sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov, naj bi bili neformalni viri opore in pomoči namenjeni bolj druženju in manj zahtevni pomoči oziroma medsebojni dolžnosti in odgovornosti kot pri sorodstvu. Kljub temu je v terenski raziskavi v okviru projekta *Sonar-Global* več sogovornikov omenilo neformalne vire opore in pomoči, ki niso izhajali zgolj iz že obstoječih odnosov, temveč so ljudje v skupnosti ponujali pomoč tudi bežnim znancem ali celo popolnim neznancem. Iz terenskega gradiva tako lahko sklepamo, da je pandemija kot izredna situacija pri delu prebivalstva (vsaj) začasno spodbudila širjenje solidarnostne mreže. To solidarnost so bili posamezniki pripravljeni razširiti na širši krog oseb, ki so jim bili pripravljeni ponuditi nepovratno pomoč in podporo. Prej omenjena vdova iz Ljubljane je opazila ponujanje medsosedske pomoči sosedom, ki se sicer do takrat niso poznali:

Tam v bloku se je zgodil, ena druga gospa, tam ene 40, 45 let stara, je v usako nadstropje nalepila, da če ste osamljeni, če se želite pogovarjat, če rabite kej iz trgovine, tukaj je moja številka, pokličite ... To je tako, ko je neka mala vojna, a veste, ko je neka mala vojna, si ljudje najdejo poti, da se povežejo med sabo. Tu je isto bilo, mi je rekla soseda: »Če boš kej rabla, povej.« (LJ-NV-R43)

Podobno izkušnjo ima sogovornica, ki kot začasna najemnica stanovanja v svojem bloku ne neguje medsosedskih vezi:

Vem, da takrat, ko se je začela korona, je bil nek listek spodi, da z veseljem greva – dva neka soseda sta se ponudila – »z veseljem prineseva kavo, greva v trgovino, če kdo kar koli rabi.« Mislim, da v tem bloku, da načeloma so taki prijazni ljudje, ki bi si pomagali, če bi bilo treba, ampak lej, ne vem. Nisem še bila v taki situaciji, da bi bilo treba. (LJ-NV-R03)

Med terensko raziskavo je bilo opaziti, da so se med posebej ranljivimi znašli tujci, ki v lokalnem okolju niso imeli družine ali močne socialne mreže (glej poglavje Jasmine Kuduzović v tej monografiji). V primeru študentke s tujim državljanstvom¹⁰ je podpora zagotovila tudi precej širša socialna mreža – teta znanke je ponudila, da lahko preživlja karanteno ob ponovnem vstopu v Slovenijo na njenem naslovu, saj se sicer ne bi mogla vrniti in nadaljevati studija v Sloveniji.

Raziskava je pokazala, da so poleg medsosedske pomoči pomemben vir podpore ponujale lokalne oblasti, nevladne organizacije

---

10 Gre za sogovornico s kodo LJ-NV-R38.

in prostovoljci. Sogovornik, ki je v času pandemije sam postal prostovoljec, je izpostavil materialno podporo, ki so jo potrebovali bolni, okuženi in izolirani sokrajani:

Sem pa v poletnem času bil tam kot prostovoljec, da sem pomagal dostavit razne nakupe iz trgovin ali pa pustil na samih vratih, da niso rabili oni kam it. [...] Ker pač tisti ljudje, ko imajo korono, večina pride do tega kar naenkrat. In dvomim, da imajo takrat v hladilniku recimo uso hrano za dva do tri tedne. Da imajo vsa potrebna zdravila, ki jih nekateri rabijo. Da majo, tudi nekateri nimajo niti dostopa do interneta in tako naprej, in pač to so neke osnove, ki jih trenutno v tej situaciji rabiš. (LJ-UK-R03)

Nekateri posamezniki, ki so sodelovali v terenski raziskavi, so prepoznali nove ali povečane potrebe v skupnosti in so se poskušali nanje odzvati tako, da so se povezali z že obstoječimi sistemi podpore. Takšne oblike pomoči so pogosto prehajale med bolj formalno organiziranimi in samoiniciativnimi akcijami. Begunec z znanjem zdravstvene nege se je sprva pridružil prostovoljcem, ki so brezdomnim osebam razdeljevali čaj in hrano, nato pa je opazil potrebo po prevezovanju kroničnih ran: »*Videl sem, da potrebujejo zdravstveno pomoč. Ampak bolnišnice jih zavračajo. Vsi smo bili panični in smo sami zbrali denar. Vsi smo donirali nekaj in kupil sem nekaj osnovne opreme. Fiziološko raztopino in podobno...*« (LJ-NV-R17)¹¹

Pri terenskem delu se mu je pridružil še prijatelj, in ko je novinar napisal prispevek o njunem delu, je stik z njima poiskala večja humanitarna organizacija, ki je ponudila sredstva za nakup potrebnega sanitetnega materiala: »*[P]oklicali so me in mi prinesli, kar sem potreboval. Poslali so donacijo, osnovne stvari. In dali so mi svojo davčno številko ter rekli, naj kupim, kar potrebujem.*« (LJ-NV-R17)¹²

Kot omenja starejši sogovornik z Goričkega,¹³ so se v okolici prostovoljci angažirali tudi po komercialnih kanalih: vedel je za gostilne, ki so kuhale in razdeljevale tople obroke, pa tudi potujoča pekarna in trgovina je pogosteje obiskovala bolj odročne podeželske predele.¹⁴

---

11 »... recognize they need medical help. But hospitals, they refuse to accept them. Everyone was panicking and we start to collect money from our pocket. Everyone donated and I bought basic stuff. Normal saline ...« (LJ-NV-R17)

12 »[T]hey called me and they start to bring anything I want. They start to send some donation, basic stuff. And they give me their tax number and say buy anything you want.« (LJ-NV-R17)

13 To omenja sogovornik s kodo MS-AK-R21.

14 »V ponedeljek, sredo ... mi mamo sakši den peka. [...] Mlinopekov je te v ponedeljek, sredo, petek ..., ovak pa meni ešče ov ka trgovine pela ..., či ščen kaj meti iden v ..., pa eden še z Veržeja odi ..., pa Pečjak tuj ena ženska odi ...« (MS-AK-R21)

Iz terenske raziskave je razvidno, da so sogovorniki kot vir podpore in pomoči poleg družine, sosedov in sokrajanov v lokalni skupnosti identificirali tudi institucije; vsaj tiste, ki so v času zaprtja države še vedno delovale (glej poglavje Sare Pistotnik v tej monografiji). Iz opravljenih intervjujev je razbrati, da so se na potrebe specifičnih skupin ali (že prepoznanih) ranljivih oseb poleg skupnosti odzivala organizacije, ki so bile predhodno prisotne na terenu in so tako poznale potrebe, ki so obstajale že pred pandemijo, kot tudi prepoznavale nove potrebe, ki so jih povzročile bolezni covid-19, omejevanje gibanja ali nedostopnost storitev. Vseeno pa velja omeniti, da je bila večina institucij, ki so bile pred pandemijo zadolžene za zagotavljanje različnih oblik pomoči, praktično ohromljenih. Kljub temu pa so nekatere poskušale opravljati svoje poslanstvo ter pri tem iskale čim bolj uspešne načine, kako vseeno upoštevati vladne ukrepe za zamejitev pandemije in opravljati vsaj najbolj nujne storitve. Sogovornica, zaposlena v nevladni organizaciji, ki deluje na področju brezdomstva, tako opisuje nemoč pri opravljanju osnovnih storitev:

Takrat, k je bilo zaprt, tako da dnevni center je bil odprt zgolj tist za nujno, se pravi čez okno si dal vlogo ali pa nekaj na hitr vzel, tisto, kar je bilo res nujno. [...] V prvem valu je bilo čisto zaprtje in tisto je bil dejansko problem, k ljudi pač nismo mogli spustiti niti na stranišče, čeprav so prosili, sam je bil problem, če bi njega spustil, pa bi mogel še drugga in pol mamu mi že težavo. (LJ-NV-R04)

Sogovornica je omenila tudi, da je njeno organizacijo nekdo prijavil policiji, ko so poskušali svoje delo vseeno opravljati tako, da so se iz prostorov društva preselili ven, na ulico. Ko je bilo mogoče, so delili maske, kuhali in razdeljevali hrano, večina druge podpore pa je bila zaradi narave dela, ki zahteva osebni stik, močno okrnjena.

Tudi drugi družbeno marginalizirani sogovorniki so poudarjali načine, kako so humanitarne in nevladne organizacije vseeno poskušale ponujati podporo na načine, ki niso zahtevali stika v živo. Sogovornici, prosilki za azil, je tako nevladna organizacija v Ljubljani prikrbela plenice in mleko za dojenčka ter pomagala urediti brezplačni vrtec za preostala otroka.¹⁵ Na drugem koncu Slovenije, v pomurskem romskem naselju, pa so udeleženci raziskave omenjali, da sta hrano in higienske potrebščine ponujali humanitarna verska organizacija in

---

15 To omenja sogovornica s kodo LJ-NV-R53.

Rdeči križ.¹⁶ Starejši sogovornik, ki živi sam, je poudaril, da je društvo, ki mu je že prej ponujalo podporo, z njim stike vzdrževalo po telefonu, tudi ko fizični obiski niso bili možni.¹⁷ Za samozaposlene v kulturi je nevladna organizacija ponujala informacije in svetovanje glede novih omejitev in pravic, ki so vplivale na njihovo delo.¹⁸

Po besedah sogovornice svetovalke na kriznem telefonu je bil eden od razlogov za okrnjen dostop do institucionalne podpore in pomoči tudi zmotno prepričanje javnosti, da popolnoma nič ne deluje. Poudarila je, da je ob prvem omejevanju javnega življenja njihov telefon »utihnil«. Sklepala je, da potencialni uporabniki zaradi informacij v medijih mislijo, da nobena storitev ne deluje in zato ne poiščejo pomoči. Poudarja, da je bilo za njihovo delo najpomembnejše obveščanje o razpoložljivosti siceršnjih virov podpore in pomoči ter osveščanje o običajnem delovanju centrov za socialno delo, varne hiše in policije – da vse normalno dela:

Zato smo imeli strašne kampanje o tem osveščanju, v tem smislu, da nismo govoril tolko o nasilju, ampak bolj o tem, da delamo, da vse normalno dela, da centri za socialno delo delajo, da policija dela, da varne hiše delajo. V bistvu smo bolj dajali ta sporočila v smislu tukaj smo za vas in vemo, da se dogaja nasilje za štirimi stenami. (LJ-JK-G01)

Brezdomni sogovornik, ki biva v zavetišču, je poudaril, da je bilo zanj izjemnega pomena, da je to zavetišče ves čas delovalo.¹⁹ Tudi za sogovornico, večletno uporabnico trdih drog,²⁰ je bilo kontinuirano izvajanje metadonskega programa izrednega pomena. Zdravstveni dom je prilagodil način izvajanja obstoječega programa, da bi za zaposlene in uporabnike zmanjšali možnost prenosa okužbe – sogovornica je med zaprtjem države dobila namesto vsakodnevnih doze sproti naenkrat celotedensko zalogo metadona. Prav tako je bilo neprekinjeno izvajanje organizirane in plačane vloge osebnega asistenta ključnega pomena za osebo z mišično distrofijo, saj mu program bistveno izboljšuje kakovost življenja:

Ma ja, zdej je super. Js sem ful, se je spremenil vse [odkar ima asistenta], sem se labk mal zredil, prej se nisem mogu. Sem preveč energije rabu, da sem skuhal, nisem tolk jedel, ni šlo. Sem mogu, da sem bil tri ure na nogah, tam sem si delal kosilo, pol sem mogu eno uro mal se skulirat, spočit,

---

16 To omenja sogovornik s kodo MS-AK-R17.

17 To omenja sogovornik s kodo MS-AK-R21.

18 To omenja sogovornik s kodo LJ-NV-R01.

19 To omenja sogovornik s kodo MS-AK-R16.

20 To omenja sogovornica s kodo LJ-NV-R51.

da sem lahko sploh jedel. In po navadi itak se je vse zavleklo, sem tam ob šestih, sedmih jedel kosilo, pa ob dveh zajtrk, pa take. (LJ-NV-R10)

Med novimi viri podpore in pomoči med pandemijo so sogovorniki omenjali predvsem finančne ukrepe, kot sta nadomestilo za čakanje na delo, brez katerega v podjetju ne bi imeli plač oziroma bi izgubili zaposlitev,²¹ ter finančna pomoč države v znesku 150 € študentom²² in upokojencem. Ti ukrepi so se izkazali za dobrodošel in nujen vir podpore. Glede potrebe po univerzalnosti dostopa do tovrstne finančne pomoči oziroma vprašanja, ali naj jih prejmejo celotne skupine, na primer vsi študenti, so bila mnenja sogovornikov različna. Četudi so nekateri upokojeni sogovorniki in študentje bili mnenja, da oni osebno niso finančno ogroženi, pa so se drugi znotraj teh dveh skupin znašli v stiski. Več sogovornikov je bilo mnenja, da je bil solidarnostni finančni dodatek za študente prenizek, saj v nasprotju z upokojenci praviloma niso imeli rednega dohodka in dodatek ni bistveno izboljšal njihovega položaja.²³

ZAKLJUČNE MISLI

Pandemija covid-19 ter z njo povezano omejevanje javnega življenja sta predstavljala izredne okoliščine, ki so ohranile, transformirale in ustvarjale nove oblike pomoči in podpore. Kot kažejo rezultati terenske raziskave v času zaprtja države, večina institucij ni delovala oziroma so svoje delo izvajale v osiromašeni obliki, zato je levji delež bremena pomoči in podpore prevzela skupnost. Sogovorniki so se za pomoč in podporo praviloma obračali na družinske člane, prijatelje in širšo socialno mrežo, pomembno vlogo pa sta odigrali tudi medsosedska pomoč in podpora lokalne skupnosti. V besedilu sem poskušala prikazati pomen predhodno obstoječih socialnih mrež v skupnosti, ki so predstavljale temelj za ponujanje medsebojne podpore in pomoči. Prav tako sem pokazala, da so pandemične razmere pri posameznikih spodbudile solidarnost tudi do neznancev oziroma članov skupnosti, s katerimi sicer niso tesno povezani. Iz intervjujev lahko sklepam, da so sogovorniki med zaprtjem države potrebovali pomoč in podporo

---

21 To omenjata sogovornici s kodo LJ-AK-R01 in MS-AK-R06.

22 To omenja sogovornica s kodo LJ-JG-R01.

23 To omenjajo sogovorniki s kodami MS-AK-R07; LJ-ND-R01; LJ-JK-R20 in MS-AK-R38.

na različnih področjih, ne le na področju zdravja. Na te potrebe, še posebej ekonomske in materialne, so se najhitreje odzvali družina in prijatelji, pa tudi soseska in širša skupnost.

S pomočjo etnografske raziskave smo lahko raziskovalke večkrat potrdile, da je kontinuiteta že obstoječih institucionalnih virov podpore izjemnega pomena, kar pa ne pomeni, da nove oblike pomoči v skupnosti niso odigrale pomembne vloge. Kljub temu pa so ob zaprtju države najmočnejšo odzivnost in inovativnost pokazale skupnosti, ki so zaznale konkretne potrebe med svojimi člani. Za boljšo pripravljenost na prihodnje pandemije in druge izredne dogodke je zato smiselno spodbujati, graditi in vzdrževati močne lokalne skupnosti ter podpirati delovanje že obstoječih solidarnostnih mrež.

REFERENCE

- Cugmas, Marjan, Polona Dremelj, Tina Kogovšek, Anuška Ferligoj in Zenel Batagelj 2021 'Socialna opora starejših, ki živijo v domačem okolju, v času prvega vala epidemije koronavirusa v Sloveniji.' *Ars & Humanitas* 15(1): 73–90.
- Dahlgren, Göran in Margaret Whitehead 1991 *Policies and strategies to promote social equity in health*. Stockholm: Institute for Futures Studies.
- Dremelj, Polona 2003 'Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov.' *Družboslovne razprave* 19(43): 149–170.
- Kogovšek, Tina in Anuška Ferligoj 2003 'Merjenje egocentričnih omrežij socialne opore.' *Družboslovne razprave* 19(43): 127–148.
- Kogovšek, Tina, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Ferligoj 2003 'Omrežja socialne opore Ljubljančanov.' *Družboslovne razprave* 19(43): 183–204.